

บทความเผยแพร่ประจำเดือนพฤษภาคม 2564

ข หญ้าแฝก

เรียบเรียงโดย นายเด็ด อ่อนหวาน¹ นางสาวเกษร จำปา²

1. เจ้าหน้าที่การเกษตร 2. ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ออกแบบและจัดหน้าเอกสารโดย นางสาวกฤษณากรณ์ คงเมือง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 2 กรมพัฒนาที่ดิน

หญ้าแฝก (Chrysopogon zizanioides)

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำริให้นำหญ้าแฝกมาทดลองปลูกในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ซึ่งสภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินส่วนใหญ่ เกิดจากการที่ผิวดินถูกกัดเซาะ ฝนที่ตกลงมาและน้ำที่ไหลบ่าเป็นจำนวนมาก ทำให้สูญเสียดินที่อุดมสมบูรณ์ไป

ดินในพื้นที่ศูนย์ฯ ส่วนใหญ่มีเนื้อดินเป็นดินทรายและดินร่วนปนทราย ง่ายต่อการชะล้างพังทลายของหน้าดิน และบางแห่งพบชั้นดานในระดับไทรพรวนซึ่งขัดขวางการเจริญเติบโตของรากพืช หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีระบบรากหยั่งลึกและแผ่กระจายลงไปในดินตรงๆ เหมือนกำแพง จึงเหมาะในการใช้ยึดดินป้องกันการพังทลายของดิน จึงเปรียบเหมือน “กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต” นอกจากนี้ยังสามารถปลูกเป็นแนวป้องกันตะกอนดินและกรองของเสียต่างๆ ที่ไหลลงน้ำ โดยรากของหญ้าแฝกจะอุ้มน้ำไว้ รากของหญ้าแฝกมีความแข็งแรงสามารถหยั่งลงไปในดินดานซึ่งเป็นดินที่มีความแข็งคล้ายหิน ทำให้ดินแตกร่วนซุย เป็นการเพิ่มความชุ่มชื้นในดินได้อีกทางหนึ่ง

คุณสมบัติที่ดีของหญ้าแฝก

- มีการแตกหน่อ รวมทั้งเป็นกอและเบียดกันแน่น กอมีความแข็งแรง ตั้งตรง และไม่แผ่ขยายด้านข้าง
- เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว แต่อายุยืนอยู่ได้หลายปี เพราะมีการแตกหน่อใหม่ และไม่ต้องดูแลมาก
- หญ้าแฝกมีข้อที่ลำต้น และเถา เกิดจากการงอกปล้อง สามารถขยายพันธุ์โดยใช้หน่อได้ตลอดปี
- หญ้าแฝกส่วนใหญ่ไม่ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด ทำให้สามารถควบคุมการแพร่ขยายได้
- มีใบยาว เมื่อตัดสามารถแตกใหม่ได้ ใบคม แข็งแรง และทนต่อการย่อยสลาย
- มีระบบรากยาว ประสานกันอย่างหนาแน่นช่วยยึดดิน และรากมีลักษณะอวบน้ำ อุ้มน้ำได้ดี
- บริเวณรากหญ้าแฝกเป็นที่อยู่อาศัยของเชื้อจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์หลายชนิดในดิน
- สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี และมีความทนทานต่อโรคพืชทั่วไป
- มีส่วนที่เจริญอยู่ต่ำกว่าผิวดินช่วยให้สามารถอยู่รอดต่อสภาพต่างๆ ได้ดี

สายพันธุ์ที่เหมาะสม

หญ้าแฝกในแต่ละพื้นที่จะมีสายพันธุ์ที่เหมาะสม สำหรับในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนและพื้นที่โดยรอบ แนะนำให้ปลูกหญ้าแฝกหอมหรือหญ้าแฝกลุ่ม สายพันธุ์สุราษฎร์ธานี

การขยายพันธุ์หญ้าแฝก

1. การขยายพันธุ์โดยปลูกลงถุงพลาสติก การปลูกลงถุงพลาสติกเป็นวิธีที่ประหยัดดูแลรักษาง่าย แต่ต้องมีอุปกรณ์ในการให้น้ำดูแลรักษาครบถ้วน สามารถนับจำนวนถุงและคำนวณจำนวนต้นหรือหน่อตามปริมาณที่ต้องการได้ค่อนข้างแน่นอน เพื่อนำไปขยายพันธุ์ต่อ และให้ความสะดวกต่อหน่วยงานหรือเกษตรกรผู้สนใจที่มาขอรับสนับสนุน

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้

ถุงพลาสติกสีดำชนิดพับข้าง โดยทั่วไปจะใช้ 2 ขนาด

1) การขยายพันธุ์ในถุงขนาดเล็ก

เหมาะสำหรับนำไปปลูกลงดินหรือพื้นที่เป้าหมายเพื่อประโยชน์ทางด้านอนุรักษ์ดินและน้ำ เช่น ปลูกเป็นแถวเพื่อเป็นรั้วหญ้าแฝก หรือปลูกตามขอบถนน ไหล่ทาง ขอบบ่อ คันนา เพื่อยึดดิน ให้มีความแข็งแรงในสภาพพื้นที่แห้งแล้ง ดินเลว และดินเค็ม การปลูกหญ้าแฝกที่ได้จากการขยายพันธุ์ในถุงเล็กจะช่วยให้หญ้าแฝกรอดตายและตั้งตัวได้เร็ว

2) การขยายพันธุ์ในถุงขนาดใหญ่

เพื่อให้ได้ปริมาณต้นมาก และสามารถเก็บไว้ได้เป็นเวลานาน เหมาะสำหรับนำไปขยายพันธุ์ต่ออีกครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะนำไปแยกกอเพื่อปลูกขยายพันธุ์ลงดินเป็นแปลงใหญ่

ภาพที่ 1 การขยายพันธุ์หญ้าแฝกโดยปลูกลงถุงพลาสติก

2. การปลูกลงดินในแปลงขนาดใหญ่ วิธีการนี้เป็นการขยายพันธุ์ในแปลงขนาดใหญ่ เหมาะสำหรับหน่วยงานหรือเกษตรกรรายใหญ่ที่ต้องใช้พันธุ์หญ้าแฝกจำนวนมาก วิธีนี้จะทำในพื้นที่ที่มีการจัดระบบการให้น้ำเป็นอย่างดีและสามารถขยายพันธุ์ได้ตลอดปี โดยขั้นตอนคือมีการไถพรวนพื้นที่ และนำหน่อพันธุ์หญ้าแฝกซึ่งตัดใบเหลือความยาว 20 เซนติเมตร และรากยาว 5 เซนติเมตร ปลูกลงแปลงในขณะที่ดินมีความชุ่มชื้นควรใช้หน่อพันธุ์หลุมละ 2-3 หน่อ โดยใช้ระยะปลูก 50x50 เซนติเมตร และเพื่อความสะดวกในการดูแลรักษาควรปลูกเป็นแถวตามระยะปลูกดังกล่าว จำนวน 6 แถว และเว้นสำหรับเป็นการเดิน 1.0-1.5 เมตร สลับกันฤดูกาลที่เหมาะสมในการขยายพันธุ์ แบบนี้ควรดำเนินการในช่วงกลางฤดูฝน หรือระหว่างกลางเดือนมิถุนายนถึงกลางเดือนสิงหาคม (ภาพที่ 2)

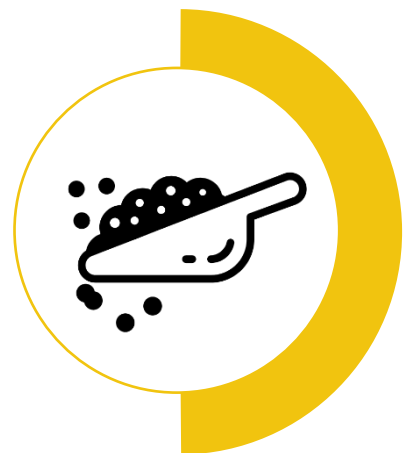

ภาพที่ 2 การปลูกหญ้าแฝกลงดินในแปลงขนาดใหญ่

2.1 ขั้นตอนการปลูกหญ้าแฝก

1) การเตรียมดิน

ไถพรวนเตรียมดินเหมือนปลูกพืชหลังนาทุกๆ ไป แบ่งแปลงให้มีขนาดพอเหมาะกับความต้องการที่จะปลูกหญ้าแฝก ทำการเตรียมหลุมโดยใช้จอบตีหลุม ระยะระหว่างแถว 50 เซนติเมตร ระยะระหว่างหลุม 50 เซนติเมตร

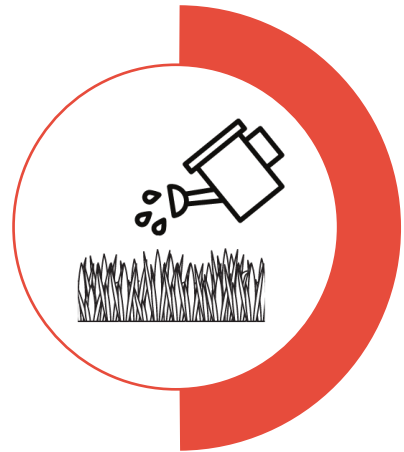

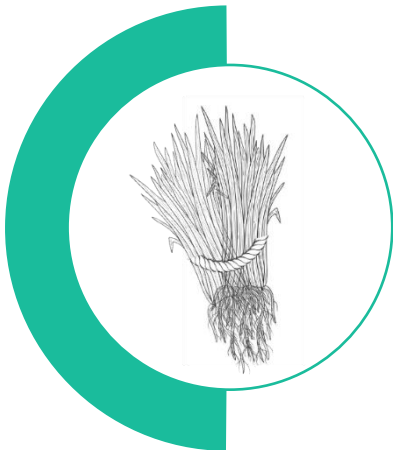
2) การเตรียมหน่อพันธุ์กล้าหญ้าแฝก

โดยขุดกอหญ้าแฝกนำมาตัดใบให้เหลือความยาวประมาณ 1 คืบ หรือ 20 เซนติเมตร ตัดรากให้สั้นแยกออกเป็นหน่อหรือต้น ตั้งแต่ 1 ถึง 3 หน่อ (โดยทั่วๆ ไปจะมีหน่ออ่อนติดมาด้วย) ลอก กากแห้งและใบแก่ออก ล้างน้ำและมัดรวมกันเป็นมัดๆ พักไว้ ประมาณ 3-4 วัน โดยตั้งมัดหญ้าแฝกในร่มเงาหรือกลางแจ้ง แต่ใช้ ใบหญ้าแฝกคลุมรดน้ำให้ชื้นทุกวันหรือแช่โคนมัดหญ้าแฝกในน้ำซึ่ง มีระดับน้ำประมาณ 2 ซ้อมือ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้หน่อหญ้าแฝก พร้อมที่จะออกรากและเจริญเติบโตเมื่อปลูกลง

3) การปลูก และการดูแลรักษา

หลังจากเตรียมดินและหน่อพันธุ์หญ้าแฝกเป็นอย่างดีแล้ว จึงนำมาปลูกลงในหลุม ซึ่งควรรองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอกหรือ ปุ๋ยหมักหลุมละ 1 กำมือ (200 กิโลกรัมต่อครั้งงาน) กลบดิน พอประมาณ ไม่ควรปลูกลึกและดินต้องมีความชุ่มชื้นดี แต่ราก ออกมาใหม่จึงนำไปปลูกในแปลงที่เตรียมดินไว้แล้วโดยที่ดินยังมีความชุ่มชื้นอยู่ใช้ระยะห่างระหว่างต้น 50 เซนติเมตร และ ระยะห่างต่อแถว 70 เซนติเมตร (แถวห่าง 70 เซนติเมตร จะใช้รถ พรวนดินขนาดเล็กเข้าไปพรวนดินและต้นหญ้า เพื่อประหยัดเวลา และแรงงาน) หลังจากปลูก 1-2 เดือน ควรทำการกำจัดวัชพืช พรวนดินใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ต้นละ 1 ช้อนชา หรือหว่าน 5 กิโลกรัมต่อครั้งงาน ดูแลให้น้ำให้มีความชุ่มชื้นอยู่เสมอแต่ไม่ ถึงกับมีน้ำท่วมขัง หญ้าแฝกจะเริ่มแตกกออัตราสูงตั้งแต่ 2 เดือน ขึ้นไป และใช้เวลาเจริญเติบโตอีกอย่างน้อยประมาณ 2 เดือน รวม เป็น 4 เดือน ในช่วงนี้หญ้าแฝกพันธุ์จะออกดอก ควรปล่อยให้ดอก ตามปกติจนกว่าจะออกดอกเกิน 50% ของกอโดยประมาณ จึงจะตัดใบและช่อดอกให้เหลือความสูงประมาณ 40 เซนติเมตร เพื่อป้องกันไม่ให้กอหญ้าแฝกแก่เกินไป และเร่งหน่อใหม่ให้มีการ เจริญเติบโตทันกับหน่อที่เคยออกดอกไปแล้ว

4) การแตกกอและผลผลิต

หญ้าแฝกที่ปลูกและดูแลรักษาเป็นอย่างดีจะเจริญเติบโตแตกกอให้ผลผลิตหน่อหญ้าแฝกกอละประมาณ 40-55 หน่อ และให้จำนวนกอมากที่สุด 80 หน่อ จำนวนการแตกกอที่ไม่สม่ำเสมอเนื่องจากรดน้ำไม่ทั่วถึง และกำจัดวัชพืชไม่ทันเวลา เมื่ออายุ 4-5 เดือน ชุดนำมาแยกเป็นหน่อที่สมบูรณ์จะได้อย่างน้อยที่สุด 10-30 หน่อ ดังนั้น เนื้อที่ครึ่งงานควรจะได้หน่อหญ้าแฝกที่สมบูรณ์ประมาณ 8,000-16,000 หน่อ หรือเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 10,000 หน่อ หรือ 1 ไร่ จะได้ผลผลิตทั้งสิ้นประมาณ 110,000-120,000 หน่อต่อไร่

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน. (2536). **โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประจำปี 2536**. ม.ป.พ.

จเร สดากร. (2535ก). **แฝก แฝกหอม หญ้าหอม**. นสพ.กสิกร ปีที่ 65 ฉบับ 2. หน้า 135-140.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2556). **สารนารู้เรื่องหญ้าแฝก**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : จุดทอง.